

Nr. 2 (196) / 2022
Indexat în
CEEOL și ROAD

Supliment al revistei „Impact strategic”

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

DOI: 10.53477/1842-8096-22-2

INFORMAȚIILE MILITARE CA FACTOR DE PUTERE ÎN CONFLICTELE ASIMETRICE ȘI HIBRIDE

Robert CĂLINOIU

Military intelligence as a power factor in asymmetric and hybrid conflicts

Abstract: *Military intelligence is an important element of military power and, further, of national power, a capability that is used both in peacetime and in war as a force multiplier. To achieve its objectives, military intelligence uses all available tools and carry out the full range of missions, including asymmetric or hybrid operations in the field or in cyberspace.*

Given the complexity and importance of the topic of power, to explain the logic of the approach and my perspective, in this article I will present some theoretical concepts in the field and analyze military intelligence as a power factor that supports the promotion of national security interests and objectives through hybrid offensive operations. To argue the involvement of military intelligence in asymmetric and hybrid conflicts, I will briefly present a specific operation carried out in Montenegro by a military intelligence service, supporting my assertions with references to the current geostrategic context marked by Russian Federation Armed Forces invasion of its neighboring country, Ukraine.

Keywords: *military power, military intelligence, intelligence missions and operations, national security, asymmetric and hybrid operations and conflicts.*

Informațiile militare ca factor de putere în conflictele asimetrice și hibride

Rezumat: *Informațiile militare sunt un element important al puterii militare și, mai departe, al puterii naționale, o capacitate ce este utilizată atât pe timp de pace, cât și în timp de război, fiind un multiplicator de forță. Pentru a-și îndeplini obiectivele, serviciile de informații militare folosesc toate mijloacele disponibile și execută întreg spectrul de misiuni, inclusiv prin operații asimetrice și hibride, în teren sau în spațiul cibernetic.*

Având în vedere complexitatea și importanța problematicii despre putere, pentru a explica logica demersului și a perspectivei proprii, în articolul de față voi prezenta câteva concepții teoretice în domeniu și voi analiza informațiile militare ca factor de putere care susține promovarea intereselor și obiectivelor de securitate națională prin operații ofensive hibride. Pentru a argumenta implicarea informațiilor militare în conflictele asimetrice și hibride voi prezenta foarte succint o operație specifică derulată de un serviciu de informații militare în Muntenegru, sprijinindu-mi afirmațiile cu referiri la contextul geostrategic actual marcat de invazia forțelor militare ale Federației Ruse în Ucraina.

Cuvinte-cheie: *putere militară, informații militare, misiuni și operații de informații, securitate națională, conflicte și operații asimetrice și hibride.*

1. Puterea și echilibrul de putere

În literatura studiată există o varietate de definiții ale *puterii*, precum și o diversitate de componente considerate a face parte din aceasta.

Unul din analiștii marcanți ai conceptului de putere națională este Henry Kissinger, fost secretar de stat al SUA și consilier pe probleme de securitate națională în timpul președinților Richard Nixon și Gerald Ford. Acesta, pe lângă rolurile-cheie deținute în diplomația mondială între anii 1969 și 1977, apreciate în anul 1973 cu Premiul Nobel pentru Pace

pentru rolul său în încetarea războiului din Vietnam, a avut și o contribuție teoretică importantă la studiul relațiilor de putere. Poziția sa de practician și teoretician, i-a impregnat o abordare realistă a conceptului de putere, considerând puterea militară ca fiind cea mai importantă în ansamblul componentelor puterii naționale, iar în cadrul acesteia tehnologia nucleară fiind capabilă să schimbe echilibrul de putere rapid, dar subliniind că toți factorii relevanți trebuie luați în considerare în analiza echilibrului de putere,

Robert CĂLINOIU este doctorand în domeniul „Informații și securitate națională” în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București (e-mail: ion359@yahoo.com).

având în vedere că supraestimarea unuia și excluderea celorlalți înseamnă auto-înfrângere (Kissinger 1957, 5).

Abordarea largă a lui Kissinger privind relațiile de putere a fost posibilă și datorită originii lui europene și culturii în domeniul istoriei (acesta s-a născut în Germania, landul Bavaria, și a emigrat, la 15 ani, în SUA), care i-au permis înțelegerea unor realități diferite de cea americană. În cartea sa, *Diplomația*, el se referă la abordarea președintelui Woodrow Wilson pe timpul Conferinței de Pace de la Paris din 1919, care era convins că Primul Război Mondial nu era consecința unor conflicte geopolitice ireconciliabile și, ca urmare, relațiile internaționale nu ar trebui să se mai bazeze pe echilibrul de putere, ci pe autodeterminarea etnică (Kissinger 1994, 19).

Viziunile diferite ale Europei și Americii privind politica externă erau rezultatul circumstanțelor istorice. În Europa politica echilibrului de putere a apărut ca urmare a eșecului visului medieval al imperiului universal și a apariției unor state cu puteri similare, care trebuiau să interacționeze unele cu altele. Dacă unul din acestea devenea mai puternic și mai agresiv, o serie de alte state se aliau pentru a se ajunge la un echilibru de putere și a se evita conflictele armate. Spre deosebire, SUA era un stat nou, protejat de două oceane și de vecini slabi, neavând grijele păstrării balanței de putere pentru asigurarea securității naționale. Paradoxul transformării Americii într-o superputere la nivel internațional este că tocmai ruperea echilibrului de putere în Europa, în două rânduri (primul și al doilea război mondial), a condus la intrarea SUA în politica internațională și transformarea ei, progresivă, în principalul factor de echilibru și furnizor de securitate.

Dacă la nivel internațional păstrarea echilibrelor de putere nu era o preocupare a SUA, la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX, la nivel intern, Constituția americană crea la 1787 un sistem de verificări și echilibre (The Constitution of the United States of America 1787).

Teoria lui Kissinger privind echilibrul de putere a remarcat situația din timpul Războiului Rece, când SUA era în posesia întregului ansamblu de mijloace ale puterii, politice, economice și militare, în timp ce Uniunea Sovietică era o putere militară, dar un dezastru economic, iar Japonia era o putere economică, dar irelevantă la nivel militar (Kissinger 1994, 23). Această situație a condus, în timp, la pierderea echilibrului relațiilor internaționale și destrămarea Uniunii Sovietice, confirmând necesitatea existenței unui raport cât mai egal între componentele puterii pentru păstrarea echilibrului.

În perioada post Război Rece, reconfigurarea alianțelor și blocurilor de putere s-a făcut printr-un mix de acțiuni diplomatice și militare, cu repercusiuni la nivel global, rezultând, în egală măsură, fragmentări sau uniuni statale și globalizare economico-socială. Astfel de exemple sunt Uniunea Europeană, trans-

formarea Republicii Socialiste Federative Iugoslavia într-o serie de state independente sau a Uniunii Sovietice într-o arie de dezzechilibre de putere, în care state mai mici își caută independența față de cel mai puternic dintre acestea – Rusia.

Acesta este contextul de securitate general, în care voi aborda una din componentele puterii militare, informațiile militare, din perspectiva aportului său la efortul de creare a echilibrului de putere și asigurarea securității naționale, regionale și internaționale, sau, dimpotrivă, la distrugerea acestuia în beneficiul unor state pentru care insecuritatea altor națiuni este un obiectiv strategic mult mai important.

2. Puterea națională și măsurarea acesteia

Puterea națională, în general, și puterea militară, în special, sunt abordate din perspective diverse de teoreticieni, fie pentru analizarea echilibrelor de putere din trecut și a determinării relațiilor de cauzalitate care au condus la ruperea acestora, fie pentru evaluarea relațiilor de putere din prezent. Orientați către viitor, aceștia sunt în căutarea unei formule care să constituie o țintă de dezvoltare a capacităților pentru state care doresc să mențină sau să dobândească statutul de putere zonală, regională, mare putere sau doar diminuarea la maxim a vulnerabilităților interne și reducerea proporțională a amenințărilor externe la adresa securității sale.

Din perspectiva celor de mai sus, toate definițiile următoare ale puterii naționale pot fi considerate corecte, fără a fi și comprehensive. Kissinger numește puterea națională drept „capacitatea unei entități de a-și impune voința asupra alteia sau de a rezista presiunii exercitate de altă entitate” (Kissinger 1965, 3), Max Weber – „șansa unui actor politic de a-și impune voința sa altui actor politic” (Weber 1978, 35), iar Walter Jones – „capacitatea unui actor internațional de a-și folosi resursele (in)tangibile în așa fel încât să influențeze rezultatele relațiilor internaționale spre propriul beneficiu” (Jones 1991, 241).

Fără îndoială, analiza puterii unui stat trebuie să țină cont de elemente geografice (dispunere geografică, acces direct la căile de navigație maritime, relief variat), demografice (numărul populației și sporul natural, ca resursă a puterii militare și economice, distribuția teritorială a acesteia), capacitatea economico-financiară (resurse existente sau care pot fi alocate susținerii unui eventual conflict militar, nivelul cheltuielilor pentru sistemul de apărare sau securitate), socio-istorice (conștiința apartenenței la un stat cu o istorie măreață și un viitor luminos care merită apărate, nivelul moralului), educaționale (capacitatea de a produce mijloace avansate tehnologic, superioare celor ale unui stat potențial agresor sau agresat, precum și capacitatea de a conduce) sau relaționale / diplomatice (politica de alianțe funcționale și susținere a drepturilor clamate, cunoscută drept *soft power*), dar mai ales de puterea militară și dotarea cu elemente de descurajare, de proiecție a for-

ței, precum și alte capacități de impunere prin forță a voinței unui stat asupra altui stat (*hard power*).

Măsurarea puterii naționale, luând în calcul mai multe variabile, a fost teoretizată, printre primii, de Klaus Knorr, în 1956, în lucrarea *Potențialul de război al națiunilor* (Knorr 1956, 40-42). Acesta a căutat să determine capacitatea unei țări de a genera personal și capacități militare în cazul unui război. Deși a luat în calcul diverși factori, precum capacitatea economică, motivația pentru a lupta sau competența administrativă, în final acesta nu a propus o formulă sau un model despre cum aceștia ar putea fi combinați pentru a ajunge la un rezultat cât mai obiectiv.

Ulterior, plecând de la ideile lui Knorr, Clifford German a publicat, în 1960, în articolul *O tentativă de evaluare a puterii* (German 1960), o formulă de calcul nonlinear, multivariabil a puterii, având forma $G=N(L+P+I+M)$, unde G – puterea națională, N – capacitatea nucleară, L – dimensiunea teritoriului, P – populația, I – baza industrială, M – mărimea forțelor armate. Fiecare variabilă era apoi descompusă într-o serie de factori, fiecare primind o pondere în funcție de anumite criterii stabilite.

În 1970, Norman Alcock și Alan Newcombe au propus o formulă de calcul linear a puterii, care lua în considerare produsul național brut pe cap de locuitor, mărimea populației și densitatea acesteia, ierarhizând 123 de state din perspectiva puterii lor naționale (Alcock și Newcombe 1970).

Una dintre cele mai acceptate și utilizate formule de calcul nonlinear a puterii naționale a fost aceea propusă de Ray Cline¹. După retragerea din structurile guvernamentale (1973), acesta a propus, în cartea *Evaluare a puterilor globale* (Cline 1977), o formulă de calcul a puterii în care a integrat atât capacitățile fizice, cât și strategia națională și angajamentul (voința) de a lupta într-un potențial conflict. Formula rezultată a fost $P_p=(C+E+M)(S+W)$, unde P_p – puterea națiunii, C – masa critică (incluzând populația și teritoriul), E – capacitatea economică (incluzând produsul național brut, resursele energetice și minerale, bunurile produse, alimentele produse și valoarea comerțului), M – puterea militară (incluzând postura strategică, capacitățile de luptă și experiența de luptă), S – strategia națională de apărare și W – voința de a lupta la nivel național (incluziv nivelul de coeziune națională, capacitatea de a conduce și corelația strategiei naționale cu interesele naționale și ale populației).

Aplicând formula în cazul celor mai puternici actori din acea vreme, Cline a ajuns la concluzia că SUA, prima putere, este de două ori mai puternică decât Uniunea Sovietică, a doua putere mondială (Nye, Jr. 2011, 4). Cu toate acestea, apreciem că

istoria a demonstrat, un deceniu mai târziu, că puterea unei națiuni clădite pe fundamente coercitive și sisteme de valori arbitrare, impuse, este relativă, Uniunea Sovietică dezmembrându-se și pierzându-și poziția de putere globală.

Fără a diminua importanța celorlalți factori fără de care puterea națională nu ar putea exista și manifesta (Băhnăreanu 2005, 10), ne vom concentra în continuare atenția asupra *puterii militare*, cea care, de multe ori, este decisivă în păstrarea sau ruperea echilibrelor de putere, generând securitate sau insecuritate. Conform unei definiții naționale, puterea militară este „capacitatea de acțiune armată a unui stat, asigurată de potențialul său militar (buget, personal, infrastructură, armament, logistică, industria de apărare și instituțiile de cercetare-dezvoltare specifice etc.), în scopul asigurării propriei securități și a aliaților și îndeplinirii obiectivelor / intereselor politico-militare” (Zamfir și Vlăsceanu 1998, 481). Abordarea de mai sus este, mai curând, una strict sociologică/statistică, în limitele oferite de caracteristicile naționale cunoscute, autorii nefăcând referire la componentele militare esențiale ale puterii, precum forțele armate și structurile specializate ale acestora sau sistemul de alianțe.

O detaliere a componentelor puterii militare este realizată de către Mihail Orzeață. Am reținut forțele armate, active și de rezervă, diversitatea și calitatea elementelor de infrastructură, mărimea bugetului alocat apărării, informațiile, tehnologiile militare, calitatea actului de conducere, nivelul de instruire, satisfacția materială și spirituală, moralul și coeziunea trupelor, capacitatea de proiecție și susținere a trupelor în teatrul de operații, și nivelul capacității de descurajare a agresiunii (Orzeață 2004, 36-37).

În accepția Departamentului american al Apărării, instrumentele puterii naționale sunt acelea care permit atingerea obiectivelor naționale, fiind enumerate cele diplomatice, economice, *informaționale* și *militare* (Joint Chiefs of Staff 2021, 106). Aceeași sursă statuează ulterior că puterea militară este utilizată pentru atingerea obiectivelor cuprinse în Strategia Națională de Securitate și Ghidul Apărării Strategice (Joint Chiefs of Staff 2021, 150). Astfel, dimensiunea reală a puterii militare este strâns legată de capacitatea unei națiuni de a-și utiliza eficient capacitățile în concordanță cu politica în domeniul apărării.

În ceea ce privește puterea unei Alianțe (NATO) sau Uniuni (UE), aceasta este dată în mare măsură de puterile cumulate ale statelor membre, cu amendamentul că statele mici beneficiază de umbrela protectoare a capacităților militare superioare ale celor mari, inclusiv de garanții de securitate conferite de capacitățile nucleare. Aceste state contribuie, în schimb, cu elemente de putere precum poziții geo-

¹ Ray Cline a fost un ofițer cu experiență acumulată în structuri precum Biroul Central de Informații (1949), unde a ajuns până la poziția de șef al Biroului Estimărilor Naționale, ulterior Director

adjunct pentru informații al Agenției Centrale de Informații a SUA (1962) unde a avut ca atribuție, printre altele, și măsurarea puterii naționale a statelor în perioada Războiului Rece.

grafice strategice / avantajoase în dispunerea trupelor și capabilităților militare sau elemente de cunoaștere detaliate privind inamicul potențial, cele din urmă contribuind la realizarea superiorității informaționale asupra adversarului potențial.

3. Informațiile militare – factor de putere în conflictele asimetrice și hibride

Puterea militară a SUA, situată pe primul loc (din 140 de state analizate) în ierarhia publicației Global Firepower în 2021 (Global Firepower 2021), este dată de o serie de factori precum dimensiunea forțelor armate, capabilitățile/tehnologia deținute – inclusiv capacitatea nucleară de descurajare și capacitatea de proiecție și susținere a trupelor în teatrul de operații, bugetul alocat, calitatea *structurilor de informații*, nivelul de instruire și experiența de luptă a militarilor americani.

Analiza capabilităților militare ale acestui stat arată că numai puterea de foc sau capacitatea de dislocare în orice punct de pe glob ar fi ineficiente fără aportul informațiilor militare. Acestea joacă un rol esențial, fie în demersul de avertizare strategică prin informarea liderilor politico-militari privind amenințările la adresa SUA și pre-poziționarea forțelor, fie pentru descoperirea țintelor și evaluarea efectului loviturilor asupra acestora în cadrul operațiilor derulate. În acest ultim caz, deși teoretic activitatea este de nivel operativ-tactic, realitatea a demonstrat că operațiunii ca eliminarea unor lideri teroriști, precum Osama bin Laden, capătă valențe strategice, fiind aprobate și urmărite de conducerea politică în timpul derulării lor.

Comunitatea de informații americană (Intelligence Community – IC) este compusă din 17 organizații, dintre care două sunt independente și 15 aparțin unor departamente ale guvernului federal. Opt dintre acestea sunt finanțate și de Departamentul Apărării (Department of Defense – DoD), fiind subordonate acestuia și constituind *domeniul informațiilor apărării* (Defense Intelligence – DI) (Congressional Research Service 2020, 1).

Informațiile naționale (strategice) sunt destinate liderilor cu atribuții în domeniul securității naționale, precum președintele SUA sau secretarii apărării și de externe. Programele naționale de informații ale serviciilor enumerate sunt finanțate prin Programul informațiilor naționale (National Intelligence Program – NIP), fonduri care vin în completarea celor alocate prin bugetul DoD. La nivel tactic, Programul informațiilor militare (Military Intelligence Program – MIP) este cel care asigură finanțarea personalului, instruirii și misiunilor acestuia (Congressional Research Service 2020, 1).

Domeniul informațiilor apărării include, de asemenea, structuri și capabilități aparținând Statului Major Întrunit (Joint Staff), Agenției de Informații a Apărării (Defense Intelligence Agency – DIA), centrelor

de informații întrunite ale comandamentelor combătute și serviciilor de informații ale categoriilor de forțe care sprijină cu informații strategice, operative sau tactice solicitările diverselor structuri de planificare a operațiilor.

La nivel strategic, DIA culege, analizează și diseminează informații, fiind principalul realizator de produse informative militare strategice la nivel național. Agenția Națională Geospațială (National Geospatial-Intelligence Agency – NGA) realizează produse de informații geospațiale și servicii asociate în sprijinul decidenților politici, structurilor combatante sau altor agenții de informații, iar Biroul Național de Cercetare (National Reconnaissance Office – NRO) construiește și operează sateliți și stații terestre al căror scop este culegerea de informații video (Imagery Intelligence – IMINT) și interceptarea comunicațiilor (Signal Intelligence – SIGINT) pentru a sprijini alte agenții cu produse și servicii de informații. Agenția Națională de Securitate (National Security Agency – NSA) este specializată în criptologie, SIGINT și protecția comunicațiilor și este responsabilă pentru operarea rețelelor de calculatoare guvernamentale și asigurarea securității lor (Congressional Research Service 2020, 2).

Coordonarea programelor și activităților de informații la nivel național îi revine Directorului Informațiilor Naționale (Director of National Intelligence – DNI), iar, la nivelul DoD, Subsecretarului apărării pentru informații și securitate (Under Secretary of Defense for Intelligence and Security – USD(I&S)). USD(I&S) se subordonează atât secretarului apărării, cât și DNI, acționând ca principal consilier al acestuia în domeniul informații, contrainformații și securitate. Aceștia se asigură că abordarea activităților de culegere, analiză și diseminare a informațiilor se face integrat, evitându-se suprapunerile, dublarea efortului și risipirea resurselor.

Referitor la *puterea militară a Federației Ruse*, a doua putere militară după SUA, conform Global Firepower (Global Firepower 2021) sau DIA (Defense Intelligence Agency 2017, 9), este de remarcă că, după o perioadă de confuzie strategică în anii '90 și începutul anilor 2000, forțele armate ruse au început să surprindă prin organizare și eficiență, încă din septembrie 2015. La acel moment, o forță expediționară de aviație cuprinzând trupe terestre, avioane și elicoptere de luptă a fost dislocată în Siria. Aceasta era susținută cu structuri de informații, logistică, artilerie și forțe paramilitare și, în pofida estimărilor că va fi retrasă după o perioadă scurtă de timp din motive economice, se afla și la sfârșitul anului 2021 în Siria, susținând cu succes forțele regimului Bashar al Assad și schimbând radical dinamica conflictului armat intern din momentul implicării. În plus, teatrul de operații sirian i-a permis Rusiei testarea unor capabilități de luptă în condiții reale, un exemplu fiind lansarea rachetelor balistice de pe nave de luptă situate în Marea Caspică spre ținte situate la

1.500 kilometri depărtare, pe teritoriul sirian, tranzitând spațiile aeriene ale Iranului și Irakului la o altitudine de numai 50 de metri (BBC News 2015).

La acest moment, apreciem că Federației Ruse nu i se poate contesta statutul de putere militară regională, care poate acționa eficient în imediata sa vecinătate și Orientul Mijlociu. Astfel, ea a obținut supremația asupra altor puteri cu ambiții regionale și depune eforturi pentru a redeveni o putere militară globală, capabilă să schimbe echilibrele de putere prin revenirea la o lume multipolară. În sprijinul acestei afirmații vine și situația de securitate actuală, influențată de dislocarea progresivă a unui număr de aproximativ 190.000 de militari ruși la granița Rusiei și Belarusului cu Ucraina (The White House 2022), care a condus la discuții privind securitatea regională și europeană, inclusiv în formate suspendate o bună perioadă, precum Consiliul NATO-Rusia, ale cărui întrevederi au fost reluate pe 12 ianuarie 2022, după o întrerupere de circa trei ani, pentru a aborda „preocupările de securitate ale Rusiei” (NATO 2022), dar care în final nu au fost decât mijloace de câștigare a timpului necesar pregătirii unei invazii a Ucrainei de către Federația Rusă.

Informațiile militare este un domeniu foarte bine dezvoltat în cadrul forțelor armate ale Federației Ruse, acesta excedând limitele formale ale puterii militare, după cum rezultă dintr-o serie de operații derulate pe teritoriul unor țări terțe state.

Rusia are trei servicii de informații militare în conformitate cu legislația internă, dar unul singur este subordonat Ministerului Apărării. Astfel, Serviciul Federal de Securitate (Federal Security Service / Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti – FSB), având atribuții privind securitatea internă, și Serviciul de Informații Externe (Foreign Intelligence Service / Sluzhba Vneshney Razvedki – SVR), având atribuții externe, sunt de facto agenții civile de informații, spre deosebire de Serviciul de informații militare, Direcția principală de informații (The Main Intelligence Directorate of the General Staff / Glavnoye Razvedyvatel'noye Upravleniye – GRU), care se află în componența Statului Major General al forțelor armate ruse, având atribuții externe și interne. Teoretic, GRU ar trebui să se concentreze în activitatea sa pe aspecte militare, însă, în practică, acesta derulează activități de culegere de informații din toate domeniile și efectuează operații specifice asupra unor ținte militare și civile deopotrivă (Pike 1997).

Responsabilitățile GRU includ furnizarea de produse informative multisursă liderilor politici și militari ai Rusiei și sprijinirea acestora în luarea unor decizii informate de nivel strategic, precum și a celor de la nivelul operativ și tactic, prin intermediul structurilor aflate în teritoriu. GRU deține toate capacitățile umane și tehnice existente de culegere, prelucrare, stocare și transmitere a produselor informative. Acestea includ rețeaua atașărilor apărării, sistemul ofițerilor cu diverse acoperiri dislocați în state

terțe, sistemul consilierilor militari dislocați în teatre de operații precum Ucraina, Siria, Libia, Venezuela, mijloace de criptare și transmisie în siguranță a informațiilor clasificate și, în plus față de SUA și celelalte state NATO, unități pentru acțiuni speciale (Special Purpose Military Units / Voyská Spetsial'novo Naznacheniya – Spetsnaz) și forțele pentru operații speciale (Special Operations Forces / Sily Spetsial'nykh Operatsiy – SSO). *Operațiile informaționale* sunt considerate capacități critice de atingere a obiectivelor în faza inițială a unui conflict, cu accent pe controlul informației în toate dimensiunile spațiului de luptă modern (Defense Intelligence Agency 2017, 32).

Conceptele blocadei informaționale sau dominației informaționale ca parte a războiului modern sunt considerate esențiale în preluarea și păstrarea inițiativei și interzicerea folosirii informațiilor ca parte a campaniei inamicului de setare a condițiilor pentru obținerea succesului. În acest sens, Rusia utilizează capacități de război electronic și unități de război informațional, la toate nivelurile, incluzând cel strategic. Concepția rusă este că informația este în egală măsură importantă pentru controlul populației proprii și influențarea celei a adversarului, războiul informațional fiind unul din factorii cheie în atingerea obiectivului de a deveni un actor dominant la nivel mondial. Transformarea informației într-o armă este parte a strategiei, fiind folosită în timp de pace, criză sau război (Defense Intelligence Agency 2017, 38). Conform șefului Statului Major General rus, unități specializate în operații informaționale au fost utilizate cu succes, pentru prima dată public, în exercițiul militar Kavkaz 2016 (Solopov 2016).

Temele majore de propagandă rusă se axează pe falimentul modelului liberal vestic, care ar trebui înlocuit de o ordine neo-conservatoare eurasiatică, bazată pe conservarea valorilor și tradițiilor, victimizarea Rusiei ca națiune persecutată de statele vestice pentru că își apără interesele strategice de securitate și suveranitatea, determinarea SUA de a interfera cu interesele altor state și de a schimba guvernele națiunilor care se opun (Defense Intelligence Agency 2017, 39).

Conceptul confruntării informaționale ruse include componente diplomatice, economice, politice, militare, sociale, culturale și religioase și folosește două surse de influențare, tehnică și psihologică, cu aceleași obiective. Prima utilizează computerele și rețeaua informatică, executând întreg spectrul de operațiuni în mediul cibernetic, inclusiv *hacktivismul*, *trolling-ul* sau *bots-ii*. A doua urmărește schimbarea comportamentului și imaginii asupra unor aspecte de interes pentru Rusia în favoarea viziunii și obiectivelor acesteia, prin folosirea vectorilor de comunicare, precum purtătorii de cuvânt, mass-media clasică (*Russia Today* și *Sputnik News*), media socială, motoarele de căutare a informației pe internet, jurnaliști independenți plătiți (Defense Intelligence Agency 2017, 40).

Serviciile de informații ruse utilizează fie grupuri de *hackeri* conduși de idealuri aflate în conjuncție cu obiectivele Rusiei sau aflate în campanii de obținere de bani, fie *hackeri* proprii, preluând sau acționând sub identitatea unor grupuri cunoscute. Astfel, atacuri cibernetice în spatele cărora s-au aflat *hackeri* ruși au fost executate în Estonia (2007, „*patrioții ruși*”) și Franța (2015, împotriva postului TV5, grupul *CyberCaliphate* care a vrut să lase impresia că este asociat organizației teroriste Stat Islamic în Irak și Siria – ISIS) (Ranger 2015), ultimul grup preluând pe 12 ianuarie 2015 și contul de Twitter al Comandamentului Central al SUA (CENTCOM) și postând un mesaj pro-ISIS (Rosenfeld 2015).

Una dintre organizațiile folosite ca acoperire de Rusia pentru sprijinirea cibernetica a operațiunilor militare proprii din Ucraina este *CyberBerkut* (Defense Intelligence Agency 2017, 39). Aceasta efectuează atacuri în conformitate cu conceptul confruntării informaționale, fiind implicată, începând cu 2014, în multiple incidente de spionaj cibernetic și atacuri informatice asupra unor site-uri guvernamentale ucrainene (Harding 2022), dar și germane sau ale NATO. Un exemplu este publicarea în mediul online a unor presupuse documente clasificate, obținute în mod fraudulos de la instituții din Ucraina, pentru discreditarea guvernului, demoralizarea și pierderea încrederii cetățenilor în acesta. Una din aceste acțiuni a constat în publicarea unei presupuse scrisori a adjunctului ministrului apărării ucrainean, Peter Mehedî, adresate generalului sirian, Talal Makhoul, din care rezulta intenția de transfer a unor arme, furnizate Ucrainei de SUA pentru dotarea trupelor din estul țării, către luptătorii sirieni (Haines 2015).

Trolii reprezintă un grup de persoane plătite care desfășoară activități în mediul online, comentând diverse subiecte în scopul manipulării acestora în favoarea organizației care îi plătește. Armata de trolia Rusiei funcționează sub umbrela Agenției de cercetare a internetului (Internet Research Agency – IRA) din Saint Petersburg, finanțată oficial de guvern pentru a emite mesaje pe blog-uri sau Twitter. Trolia postează conținuturi pro-Kremlin, comentează articolele apărute în alte publicații electronice în favoarea pozițiilor oficiale ruse sau transmit mesaje cu intenția de a crea panică în rândul populației statelor considerate adversare, precum atacurile din septembrie 2014 ale organizației teroriste ISIS asupra unor facilități din industria chimică în SUA (Chen 2015).

*Bots-ii*² reprezintă un alt mijloc prin care serviciile de informații ruse manipulează spațiul informațional. Aceștia încarcă date și informații în media socială urmărind crearea de trenduri în viața unor gru-

puri țintă, inundarea cu informație irelevantă a mediului on-line pentru a acoperi subiectele nedorite sau transmiterea și susținerea unor mesaje însoțite de eliminarea conținutului adiacent nedorit. Aruncarea în derizoriu a unor publicații online prin mesaje și comentarii negative sau vulgare este, de asemenea, un obiectiv urmărit de *bots*-i, atunci când publicația respectivă este nealiniată intereselor celor care controlează *bots*-ii (Defense Intelligence Agency 2017, 40).

Deși redutabile, toate aceste capacități, odată cunoscute, pot fi contracarate prin măsuri specifice de către serviciile de informații și autoritățile din statele țintă, reducându-le drastic eficiența. Această realitate este demonstrată în prezent, când mijloacele de război hibrid sunt ineficiente pe timpul invaziei în Ucraina.

De asemenea, situația din Ucraina arată care sunt consecințele negative ale unei conduceri autoritare asupra unor structuri care nu pot raporta corect privind realitatea câmpului de luptă și deci adaptarea dinamică la situația existentă în scopul găsirii unor soluții eficiente pentru atingerea scopului deținerii supremației informaționale.

4. Studiu de caz – tentativa de lovitură de stat din Muntenegru

Pe 16 octombrie 2016, zi în care erau planificate alegeri parlamentare în Republica Muntenegru, o tentativă de lovitură de stat³ a avut loc în fostul stat iugoslav, având ca scop schimbarea puterii favorabile accederii în NATO cu una care se opunea acestui demers și era favorabilă Rusiei.

Potrivit unor surse independente (Vasiljevic 2019) (Bajrović, Garčević și Kraemer 2018), cu acces la documente judiciare privind ancheta, în preziua derulării alegerilor, poliția din capitala Podgorița l-a reținut pe un fost comandant al Jandarmeriei Serbiei, Bratislav Dikić, împreună cu alte 19 persoane, acuzându-le de înființarea unei organizații criminale cu intenția de a răsturna Guvernul muntenegrean. În zilele următoare, procurorul special pentru crimă organizată a formulat acuzații împotriva a 14 dintre persoanele reținute. Acestea au fost identificate ca agenți ruși (Eduard Shishmakov și Vladimir Popov, ultimul dovedit a fi acoperirea unui ofițer GRU cu numele Vladimir Moiseyev) (Bajrović, Garčević și Kraemer 2018, 10), extremiști sârbi și lideri ai alianței de opoziție din Muntenegru (Frontul Democratic – FD, compus din partide de orientare sârbă), care ar fi planificat înlăturarea de la putere a guvernului muntenegrean prin mijloace violente, acțiunea demarând la începutul anului 2016 și fiind coordonată

² Termenul de *bot* derivă de la cuvântul robot, activitatea constând în interacțiunea unui program cibernetic cu rețele sau sisteme informatice și utilizatorii acestora și influențarea lor prin transmiterea de informații adecvate scopului urmărit (Lexico 2021).

³ În urma unei serii de evenimente, lovitură de stat a eșuat, partidele pro-aderare au câștigat alegerile, iar, pe 5 iunie 2017, Muntenegru a devenit al 29-lea stat membru al NATO.

de Serviciul rus de informații militare – GRU.

Conform planului, sub comanda lui Dikić, un grup de 20 de persoane, îmbrăcate în uniforme ale Poliției din Muntenegru, urmau să pună stăpânire pe clădirea Parlamentului în noaptea alegerilor. În acest timp, FD urma să se declare victorios în alegeri și să-și mobilizeze susținătorii să ocupe clădirea Parlamentului. Ca răspuns, falșii polițiști urmau să tragă în aceștia, astfel încât liderii FD să declanșeze proteste naționale, având ca motivație încercarea Guvernului de a nega victoria opoziției și folosirea violenței pentru a preveni preluarea puterii de câștigătorii alegerilor. De asemenea, complotiștii au planificat și asasinarea prim-ministrului muntenegrean, Milo Đjukanović, pentru a slăbi și mai mult coaliția de la putere, a cauza degringoladă în instituțiile de securitate ale statului și a putea solicita instituirea stării de urgență.

Planul loviturii de stat a fost însă dejucat de autoritățile muntenegrene ca urmare a informațiilor oferite pe 12 octombrie 2016 (cu patru zile înainte de alegeri) de un fost ofițer de poliție, Mirko Velimirovic, care urma să participe la atacul asupra Parlamentului. Informațiile oferite de acesta au condus la descoperirea unui grup de 10 persoane, printre care și liderii ai FD, care discutau prin intermediul unor telefoane criptate despre acțiunile ce urmau a fi derulate ca parte a planului.

Pe 15 octombrie anchetatorii au început să-i rețină pe cei implicați, confiscând arme, cătușe, sisteme de blocare a căilor de acces și alte echipamente aflate în dotarea exclusivă a poliției. În timp ce acțiunile forțelor de securitate muntenegrene erau în desfășurare, acestea au fost informate de Agenția de Informații și Securitate a Serbiei (Security Intelligence Agency / Bezbednosno-Informativna Agencija – BIA) că un grup de 50 de persoane, aparținând forțelor speciale ale GRU (Spetsnaz), a intrat în Muntenegru prin regiunea muntoasă Zlatibor. Conform investigațiilor, scopul acestora era de a neutraliza la început o unitate de forțe speciale din Muntenegru și apoi să se deplaseze la Podgorița pentru a sprijini grupul lui Dikić în amplificarea violențelor planificate. Grupul ținea legătura radio criptată cu unul dintre complotiștii reținuți în faza inițială, Milan Knežević, astfel încât tăcerea acestuia a condus la stoparea misiunii și părăsirea rapidă a teritoriului muntenegrean (Bajrović, Garčević și Kraemer 2018, 10). Cei doi agenți GRU, Eduard Shishmakov și Vladimir Popov, care coordonaseră lovitura de stat din Muntenegru, au fugit în Serbia și pe 25 octombrie au zburat de la Belgrad la Moscova cu o cursă Aeroflot. Ulterior, ei au fost judecați în lipsă de autoritățile muntenegrene și condamnați la închisoare.

Moscova a negat continuu orice implicare în evenimentele de la Podgorița, calificându-le drept absurde și nefundamentate (The Guardian 2017) (The Moscow Times 2017) (Anderson 2019).

Concluzii

Apreciem că SUA și Federația Rusă sunt în mod obiectiv principalele puteri militare ale lumii. Acestea dețin în arsenalul lor capacități care le situează deasupra altor competitori, precum China sau India, pentru a numi doar statele cu o populație de cel puțin cinci ori mai mare decât cea rusă sau americană. Pe lângă dotarea lor cu resurse umane și mijloace tehnice, capacitatea de dislocare a acestora pe glob, experiența de luptă dobândită în operații militare de lungă durată, serviciile de informații militare de care dispun, capabile să execute o gamă largă de misiuni clasice și hibride, le conferă un avantaj comparativ major față de alte puteri militare.

Analizând în ansamblul ei situația de securitate geopolitică și echilibrele de putere, observăm că serviciile de informații militare dețin un rol esențial în mixul de componente de putere militară al celor două state. Acestea, prin acțiunile lor specifice, continue atât pe timp de pace, cât și de criză sau conflict armat, reușesc să sprijine liderii politico-militari cu produse informative care să le permită acestora luarea unor decizii informate, având și capacitatea ulterioară de a executa operații de informații pentru atingerea obiectivelor naționale strategice.

De asemenea, rolul serviciilor militare este esențial în conflictele asimetrice și hibride, precum și în acțiunile hibride pregătitoare conflictelor clasice. Acestea, prin structurile de propagandă sau dezinformare, pot contribui la crearea unor curente de opinie favorabile intențiilor forțelor armate din rândul cărora fac parte, atât pe teritoriul național – prin prezentarea acelor argumente menite să justifice acțiuni militare, cât și la nivel internațional – pentru influențarea unității decizionale a unor foruri decidente naționale sau la nivelul unor organizații de securitate, precum NATO sau UE (Gray și Gijs 2022). În ceea ce privește acțiuni de tip hibrid în sprijinul sau pregătirea acțiunilor clasice militare, situația de securitate regională actuală oferă exemple concrete, precum atacurile cibernetice executate, în ianuarie 2022, asupra site-urilor guvernamentale ucrainene.

Activitatea acestor servicii reprezintă un multiplicator al forței clasice și al capacității de promovare a intereselor de securitate strategice, în special în condițiile mediului informațional și de securitate caracterizat de progres tehnologic accelerat, acces facil la tehnologie distructivă și cunoștințe de utilizare a acesteia și, implicit, multiplicare a amenințărilor asimetrice și hibride la adresa securității naționale, regionale și globale.

În egală măsură, progresul tehnologic și mediul cibernetic permit diversificarea operațiilor executate, dar și determinarea originii și atribuirea acestor operații, chiar dacă strict formal și juridic ele sunt mai greu de dovedit. Cunoașterea modului de operare, a tacticilor, tehnicilor și procedurilor este esențială pentru serviciile de informații, atât din perspectivă ofensivă, cât și defensivă. În acest context, un rol sem-

nificativ îl joacă prevenirea și deșeurarea operațiilor de influențare a populațiilor în aspecte de securitate națională, precum apartenența la alianțe de securitate sau încheierea unor parteneriate strategice.

Bibliografie:

- The Constitution of the United States of America. 1787. *Constitution Annotated*. <https://constitution.congress.gov/constitution>. accesat 10 noiembrie 2021.
- Alcock, Norman Z. și Alan G. Newcombe. 1970. „The perception of national power”. *The Journal of Conflict Resolution* (Sage Publications) 14 (3): 335-343.
- Anderson, Liz. 2019. *Vulnerabilities to Russian Influence in Montenegro*. Kremlin Watch Report, Praga: European Values Center for Security Policy.
- Bajrović, Reuf, Vesko Garčević și Richard Kraemer. June 2018. “Hanging by a Thread: Russia’s Strategy of Destabilization in Montenegro”. *Russia Foreign Policy Papers*. Editor Foreign Policy Research Institute. Philadelphia.
- Băhnăreanu, Cristian. 2005. *Puterea militară în secolul XXI: modalități de realizare și manifestare a puterii militare în societatea democratică românească*. București: Editura Universității Naționale de Apărare.
- BBC News. 7 October 2015. *Russian missiles ‘hit IS in Syria from Caspian Sea’*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34465425>. accesat 25 noiembrie 2021.
- Chen, Adrian. 2 June 2015. “The Agency”. *The New York Times Magazine*. <https://www.nytimes.com/2015/06/07/magazine/the-agency.html>. accesat 9 decembrie 2021.
- Cline, Ray S. 1977. *World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift*. Boulder: Westview Press.
- Congressional Research Service. 30 December 2020. „Defense Primer: National and Defense Intelligence”. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10525/10>. accesat 24 noiembrie 2021.
- Defense Intelligence Agency. 2017. “Russia Military Power: Building a Military to Support Great Power Aspirations”. Washington, D.C. https://www.dia.mil/Portals/110/Images/News/Military_Powers_Publications/Russia_Military_Power_Report_2017.pdf. accesat 25 noiembrie 2021.
- German, Clifford F. 1960. „A tentative evaluation of world power”. *The Journal of Conflict Resolution* (Sage Publications) IV (1): 138-144.
- Global Firepower. 2021. *2021 Military Strength Ranking*. <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>. accesat 23 noiembrie 2021.
- Gray, Andrew și Camille Gijs. 25 January 2022. *Croatia sows confusion with threat to pull NATO troops over Ukraine crisis*. Editor Politico. <https://www.politico.eu/article/croatia-withdraw-military-from-nato-conflict-ukraine-russia>. accesat 27 ianuarie 2022.
- Haines, John R. 17 February 2015. *Russia’s Use of Disinformation in the Ukraine Conflict*. Editor Foreign Policy Research Institute. Philadelphia. <https://www.fpri.org/article/2015/02/russias-use-of-disinformation-in-the-ukraine-conflict>. accesat 9 decembrie 2021.
- Harding, Luke. 14 January 2022. “Ukraine hit by ‘massive’ cyber-attack on government websites.” *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/14/ukraine-massive-cyber-attack-government-websites-suspected-russian-hackers>. accesat 18 ianuarie 2022.
- Joint Chiefs of Staff. November 2021. *DOD Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington, D.C. <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>. accesat 17 noiembrie 2021.
- Jones, Walter S. 1991. *The Logic of International Relations*. Seventh Edition. New York: Harper Collins.
- Kissinger, Henry. 1994. *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- Kissinger, Henry (ed). 1965. *Problems of National Strategy: A Book of Readings*. New York: Praeger.
- Kissinger, Henry. 1957. *Nuclear Weapons and Foreign Policy*. New York: Harper & Brothers.
- Knorr, Klaus. 1956. *The War Potential of Nations*. New Jersey: Princeton University Press.
- Lexico. 2021. *Bot*. <https://www.lexico.com/definition/bot>. accesat 7 decembrie 2021.
- NATO. 12 January 2022. “Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meeting of the NATO-Russia Council”. *Newsroom*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_190666.htm. accesat 27 ianuarie 2022.
- Nye, Jr., Joseph S. 2011. *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.
- Orzeață, Mihail. 2004. *Securitatea și continua transformare în secolul XXI. Eseuri*. București: Editura Militară.
- Pike, John. 26 November 1997. “Organization of the Main Intelligence Administration (GRU)”. *Intelligence Resource Program*. Editor Federation of American Scientists. Washington, D.C. <https://fas.org/irp/world/russia/gru/org.htm>. accesat 30 noiembrie 2021.
- Ranger, Steve. 14 September 2015. “The new art of war: How trolls, hackers and spies are rewriting the rules of conflict”. *TechRepublic*. <https://www.techrepublic.com/article/the-new-art-of-war-how-trolls-hackers-and-spies-are-rewriting-the-rules-of-conflict>. accesat 7 decembrie 2021.
- Rosenfeld, Everett. 12 January 2015. “FBI investigating Central Command Twitter hack”. *CNBC*. <https://www.cnbc.com/2015/01/12/us-central-command-twitter-hacked.html>. accesat 8 decembrie 2021.
- Solopov, Maksim. 14 September 2016. “‘Kavkaz’ with a Syrian Bias: The General Staff Summed Up the Results of the ‘Kavkaz-2016’ Exercises”. *Gazeta.ru*. <https://www.gazeta.ru/army/2016/09/14/10193291.shtml#>. accesat 6 decembrie 2021.
- The Guardian. 20 February 2017. “Kremlin rejects claims Russia had role in Montenegro coup plot”. <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/20/russian-state-bodies-attempted-a-coup-in-montenegro-says-prosecutor>. accesat 14 decembrie 2021.
- The Moscow Times. 31 May 2017. “Russia Sanctions Top Montenegro Politicians”. <https://www.themoscowtimes.com/2017/05/31/russia-launches-sanctions-against-top-montenegro-politicians-reports-a58126>. accesat 14 decembrie 2021.

- The White House. 25 January 2022. "Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki". *Briefing Room*. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2022/01/25/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-january-25-2022>. accesat 27 ianuarie 2022.
- Vasiljevic, Stevo. 9 May 2019. *Russians, opposition figures sentenced over role in 2016 Montenegro coup attempt*. Editor Reuters. <https://www.reuters.com/arti> cle/us-montenegro-court-idUSKCN1SF144. accesat 10 decembrie 2021.
- Weber, Max. 1978. *Economy and Society: An Outline of Interpretative Sociology*. Berkeley: University of California Press.
- Zamfir, Cătălin și Lazăr Vlăsceanu (coord.). 1998. *Dicționar de sociologie*. București: Editura Babel.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a numărului și anului de apariție ale publicației din care provin.

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>
e-ISSN 1842-8096, 157/2022

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>